

“Ar diviem pietiks! - Par divu termiņu limitu pašvaldību priekšsēdētājiem.”

Ierosinām veikt izmaiņas likumā “Par pašvaldībām”, mainot esošo redakciju, nosakot limitu (8 gadi), cik ilgi pašvaldības deputāts var ieņemt konkrētas pašvaldības priekšsēdētāja amatu. Šobrīd likums šādu limitu neparedz, kas daudzās pašvaldībās ļauj turpināties netraucētai pašvaldības priekšsēdētāja darbībai dažviet jau vairākas desmitgades.

Šobrīd 44% no republikas nozīmes pilsētām priekšsēdētāji atrodas amatā ilgāk par 15 gadiem, un pēdējās pašvaldību vēlēšanās nomainījās vien 33% pašvaldību vadītāju. Tāpat 2013. gada pašvaldību vēlēšanās devās balsot vien 45,99% no vēlētājiem, un visa veida politiskā aktivitāte pašvaldību līmenī turpina krist. Laiks mainīt iesūnjošo pašvaldību politiku Latvijā!

Pirmkārt un galvenokārt, mēs ceram panākt korupcijas risku samazināšanos pašvaldību līmenī. Nesen veikts pētījums par korupcijas tendencēm septiņās Eiropas Savienības dalībvalstīs¹ norādīja uz kādu Latvijai specifisku iezīmi: Latvijā salīdzinoši biežāk nekā citās valstīs korupcijas skandālos nokļūst pašvaldību līmeņa amatpersonas, piemēram, pilsētu mēri, deputāti vai pašvaldības izpildinstitūciju darbinieki². Šo pašu tendenci apliecina arī dati par notiesātajām amatpersonām: pašvaldību vadītāji salīdzinājumā ar citām amatpersonām īpaši bieži tiek notiesāti par noziegumiem valsts dienestā. Arī Valsts kontroles pārbaudes pašvaldībās atklāj kopumā vairāk būtisku pārkāpumu nekā centrālās varas institūcijās.³

Mūsu rosinātās izmaiņas likumā liegtu vienam pašvaldību priekšsēdētājam ilgstoši atrasties amatā, tā mazinot iespēju ilgtermiņā nodrošināt kādas atsevišķas interešu grupas pastāvību vai vienpersonisku

---

¹ Czibik A. et al. “*Type of actors, objects of exchange, type of original transactions in the coverage of corruption.*” Project title:

Anti-Corruption Policies Revisited, 2016 <http://anticorpp.eu/publications/type-of-actors-objects-of-exchange-type-of-originaltransactions-in-the-coverage-of-corruption/> [Pēdējo reizi skatīts: 12.04.2017]

² Korupcijas iztiesāšanas statistika 2004-2015.gadā. 15. tabula. Nosacīti nozīmīgākās tiesātās valsts amatpersonas 2004-2015.

Sabiedriskās politikas centrs Providus. <http://korupcijas-c.wikidot.com/statistika-par-korupcijas-lietu-iztiesasanu> [Pēdējo reizi skatīts 12.04.2017.]

³ Valsts kontrole pašvaldībās atklāj būtiskus pārkāpumus, tostarp melnās kases, BNS, <http://www.la.lv/valsts-kontrole-pasvaldibas-atklaj-butiskus-parkapumus-tostarp-melnas-kases/> [Pēdējo reizi skatīts 12.04.2017]

mērķu realizāciju. Tāpat bez ilgtermiņa “jumta” garanta būtu mazināta korupcijas izplatība, jo kukuļdevējiem būtu jārēķinās ar regulāru pašvaldības vadības nomaiņu, kas sarežģītu ilgtermiņa shēmu realizāciju.

Mūsuprāt nopietna problēma ir izplatītais konkurences trūkums Latvijas pašvaldību vēlēšanās. Pirmkārt, politiskā konkurence pašvaldībās ir neliela, turklāt pēdējos gados tā krītas. Tas mazina vēlētāju uzticību politiskajai sistēmai, ko uzskatāmi var novērot arvien sarūkošajā dalībā vēlēšanās, gan pašvaldību līmenī, gan Saeimas vēlēšanās. To pierāda dati no pēdējām divām pašvaldību vēlēšanām, kas ir pieejami Centrālās Vēlēšanu komisijas mājas lapā.

2009. un 2013. gada Pašvaldību vēlēšanu centrālie fakti

	2009	2013
Pašvaldību vēlēšanās piedalījušos vēlētāju skaits	801 348 (53,8%)	685 890 (45,99%)
Kandidātu sarakstu skaits	735	589
Deputātu kandidātu skaits	11196	8725
Ievēlēto deputātu skaits	1765	1618
Vēlēšanu apgabalu skaits	118	119

Avots: CVK

Gan ekonomikā, gan politikas zinātnē tiek uzskatīts, ka konkurence veicina efektivitāti, citējot Providus pētījumu:

“Politikā savā darbā jāizjūt zināma nedrošība sava amata zaudēšanas riska dēļ. Pat ja šāda nedrošība ir neliela, tā uzlabo darba kvalitāti, attīsta labākas spējas sadzirdēt un reaģēt uz sabiedrības vajadzībām un kopumā veicina lielāku sabiedrības līdzdalību.”⁴

Šobrīd Latvijas lielākajās pašvaldībās dominē Saeimas varas partijas, kurām elektorātu daudzviet nodrošina tieši to ilgstoši kontrolētās pašvaldības. Tas viss labāk novērojams, papētot Latvijas lielākas pilsētas. Šobrīd Latvijas Republikas nozīmes pilsētās teju puse (44,4 %) pašvaldību priekšsēdētāju atrodas amatā ilgāk par 15 gadiem. Divās no deviņām republikas nozīmes pilsētām esošais pašvaldības priekšsēdētājs ir amatā jau divus termiņus pēc kārtas (22 %).

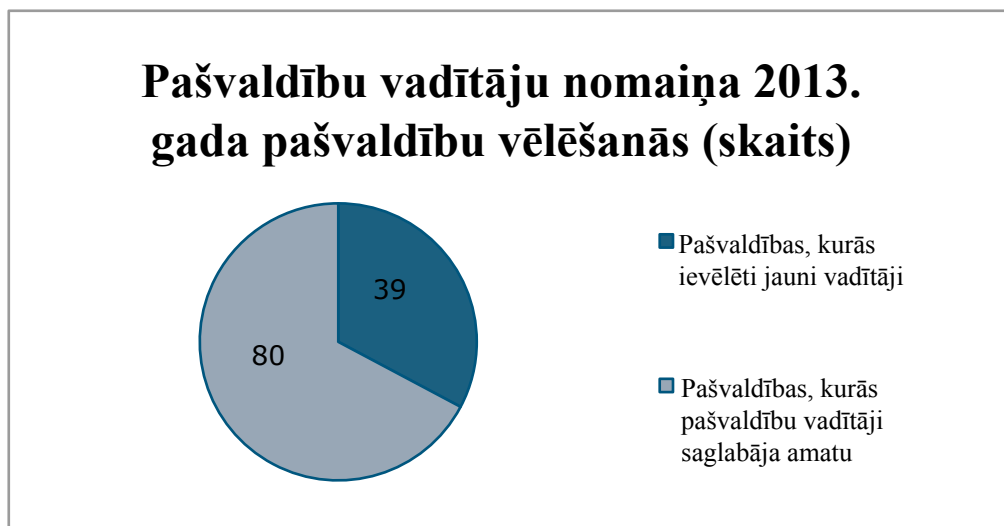
Republikas pilsētas	Mērs (līdz 2016. gada decembrim)	Laiks amatā (gadi, noapaļoti)
Ventspils	Aivars Lembergs (“Latvijai un Ventspilij”)	28,5

⁴ Kažoka I., Stafecka L. *Varas līdzsvars un kontrole Latvijas Pašvaldībās*, 5.lpp [Skatīts 12.04.2017]

http://deputatiuzdelnas.lv/assets/upload/userfiles/files/PROVIDUS_petijums_par_pasvaldibam_2017.pdf

Liepāja	Uldis Sesks (“Liepājas partija”)	20,5
Jēkabpils	Leonīds Salcevičs (“Jēkabpils reģionālā partija”)	20,5
Jelgava	Andris Rāviņš (Latvijas Zemnieku savienība)	15,5
Rīga	Nils Ušakovs (“Saskaņa”)	7,5
Rēzekne	Aleksandrs Bartaševičs (“Saskaņa”)	7,5
Valmiera	Jānis Baiks (“Valmieraiun Vidzemei”)	3,5
Daugavpils	Jānis Lāčplēsis (Latgales partija)	3,5
Jūrmala	Gatis Truksnis (Latvijas zaļā partija)	3,5
Avots: Providus pētījums “Varas līdzsvars un kontrole Latvijas Pašvaldībās”		

Bez konkurences pastāv risks varai iekapsulēties, ko labi pierāda esošā situācija Latvijas lielākajās pilsētās un fakts, ka Latvijas pēdējās pašvaldību vēlēšanās 80 (67%) domes priekšsēdētāji saglabāja savus amatus, bet tikai 39 (32%) tika ievēlēti no jauna.⁵ Izmaiņas likumā spiestu veikt pašvaldību priekšsēdētāju nomaiņu un nodrošinātu turpmāku regulāru varas maiņu, liedzot konkrētai personai padarīt kādu pašvaldību par savu varas bastionu.

⁵ Ruska R. „Amatus saglabāja 80 domes priekšsēdētāji; 39 ievēlēja no jauna”, Latvijas avīze, 09.08.2013 Izgūts no <http://www.la.lv/amatus-saglabaja-80-domes-priekssedetaji-39-ieveleja-no-jauna-3/> [Pēdējo reizi skatīts 3.04.2017.]

Šīs idejas oponenti iespējams centīsies argumentēt, ka termiņu ierobežojums politiķiem, šajā gadījumā gan vien vadošajam amatam, būtu pret-demokrātisks. Tomēr, ja palūkojas uz demokrātijas saknēm, kas meklējamas Senajā Grieķijā, konkrēti Atēnās, jau tur bija iedibināts identisks princips. 4.gs – 5.gs. p.m.ē. Atēnu asamblejā 500 biedriem bija noteikts 2 gadu mandāts. Rotācijas princips tika uzskatīts par svarīgu instrumentu, lai nodrošinātu visu pilsoņu interešu reprezentāciju un lai novērstu **stāvokļa izmantošanu personīgiem mērķiem**. Līdzīga prakse bija arī Senās Romas Republikā, kur maģistrātus ievēlēja uz viena gada termiņu, un pēc tā beigām tie nevarēja kandidēt vēlreiz 10 gadus.⁶

Tāpat tas nav nekas nebijis mūsdienu praksē. Kā šobrīd svarīgākais stratēģiskais partneris Latvijai un nozīmīgākais politiskais spēks pasaulē ASV būtu vērā ņemams piemērs, kā pieiet šāda veida likumdošanai. Pašlaik ASV 9 no 10 lielākajām pilsētām ir termiņu limits mēriem, lielākoties tie ir tieši divi 4 gadu mandāti. Tāpat vismaz 39 štatos pastāv termiņu limiti vietējiem politiķiem. ASV ekonomiski nozīmīgākajā štatā Kalifornijā augstākais amats (gubernators) arī drīkst tikt ieņemts vien uz maksimums 8 gadiem bez iespējas kandidēt uz to vēlreiz.⁷

Jau šobrīd vairākās Eiropas Savienības valstīs pastāv mandātu limiti politiķiem pašvaldību līmenī, kā atsevišķus piemērus jāmin Portugāli un Itāliju.

Portugālē 2005. gadā pieņēma likumu, kas liedza pašvaldību priekšsēdētājiem ieņemt savu amatu vienā pašvaldībā ilgāk par 3 termiņiem. Priekšsēdētājs gan varēja kandidēt atkārtoti citā pašvaldībā. Šis likums kļuva saistošs 2013. gadā, un tā rezultātā 52%⁸ no pašvaldību priekšsēdētājiem bija spiesti atstāt savu amatu .

Līdzīgs likums spēkā ir Itālijā jau no 1993. gada⁹, kur pašvaldību

---

⁶ Report on Democracy, Limitation of Mandates and Incompatibility of Political Functions. EUROPEAN COMMISSION FOR DEMOCRACY THROUGH LAW (VENICE COMMISSION) [Skatīts 09.04.2017]

[http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2012\)027rev-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2012)027rev-e)

⁷ CHICAGO ONLY MAJOR U.S. CITY WITHOUT TERM LIMITS; ILLINOIS ONE OF 11 STATES WITHOUT TERM LIMITS. Brian Costin, Illinois policy. [Skatīts 12.04.2017]

<https://www.illinoispolicy.org/chicago-only-major-u-s-city-without-term-limits-illinois-one-of-13-states-without-term-limits/>

⁸ Veiiga L.G. , Veiiga F. “Term limits at the local government level: evidence from a natural experiment” [Skatīts 14.04.2017]

[http://www.nipe.eeg.uminho.pt/Uploads/WP_2016/NIPE_WP_07_2_016_\(julho\).pdf](http://www.nipe.eeg.uminho.pt/Uploads/WP_2016/NIPE_WP_07_2_016_(julho).pdf)

⁹ Nogare C. D. , Hessami Z. “*Term Limits for Mayors and Fiscal Policy*:

priekšsēdētāji (izņemot mazos ciemos) vairs nevar tikt pārvēlēti pēc diviem 5 gadu termiņiem.

Ārpus Eiropas piemēri ir meklējami Brazīlijā, Filipīnās un Taivānā, kur jau kādu laiku pastāv termiņu limiti pašvaldību priekšsēdētājiem un dažviet arī citiem politiķiem.

Brazīlijā jau no 1988. gada pastāv konstitūcijā noteikts divu 4 gadu mandātu limits pašvaldību priekšsēdētājiem.¹⁰

Filipīnās konstitūcijā ir pants, kurā tiek noteikts 3 gadu mandāts pašvaldību priekšsēdētājiem, un tie drīkst tikt divreiz pārvēlēti. Izņēmums ir mazo ciemu priekšsēdētāji, kuriem nav noteikts limits.¹¹

Tāpat Taivānā pastāv likumā noteikts 2 četru gadu mandātu limits pašvaldību priekšsēdētājiem.¹²

Svarīgs princips, ko mēs vēlamies ieviest ar šādām izmaiņām likumā, ir politiķu rotācija vadošajā amatā. Šobrīd Latvijas politikā cilvēki reti pārzina visus kandidātus un balsojot lielākoties vadās pēc to atpazīstamības. Partiju programmas bieži netiek ņemtas vērā vai pat lasītas. Mēs vēlamies dod iespēju mazāk zināmiem politiķiem, kas pirms tam bijuši spiesti palikt priekšsēdētāja ēnā, virzīties tālāk. Oponenti noteikti apelēs pie jaunu personību pieredzes trūkuma, tomēr to var iegūt vien rīkojoties. Tāpat izmaiņas neparedz ierobežojumus esošajiem priekšsēdētājiem turpināt strādāt kā deputātiem un/vai padomdevējiem saviem amata pēctečiem. Tas veicinātu paaudžu nomaiņu un liktu pamatu praksei politisko pieredzi nodot tālāk, tā sagatavojot topošos politiķus. Tāpat tiktu radīta augsne dziļākām partiju ideoloģiskajām saknēm. Šobrīd reti kura partija izceļas ar ilgtermiņa stratēģiju, kas būtu nepieciešama varas noturēšanai pēc “velkošās lokmotīves” aiziešanas no tribīnes. Kā arī pieredzējušie politiķi rastu iemeslu turpināt savu karjeru Saeimas līmenī, turpinot pārstāvēt pašvaldības intereses un pielietojot savu pieredzi valsts līmeņa problēmu risināšanā.

Noslēgumā, šis iniciatīvas mērķis nav vērsts pret konkrētu politiķi

---

Evidence from Italian Municipalities.” [Skatīts 12.04.2017]

<http://www.siecon.org/online/wp-content/uploads/2014/10/Dalle-Nogare-Hessami-111.pdf>

¹⁰ Brazīlijas konstitūcija tulkota angļu valodā <http://english.tse.jus.br/arquivos/federal-constitution>

¹¹ High court explains 3-term limit rule on local elected officials. Jerome Aning, Philippine Daily Inquirer [Skatīts 09.04.2017]
<http://newsinfo.inquirer.net/348153/high-court-explains-3-term-limit-rule-on-local-elected-officials>

¹² Taivānas pašvaldību likums, angļu valodā. [Skatīts 12.04.2017]

<http://law.moj.gov.tw/Eng/LawClass/LawAll.aspx?PCode=A0040003>

vai politisko partiju. Lēnā elites nomaiņa, kas lielākoties savu pirmo politisko pieredzi un izglītību ieguva vēl Padomju laikā, ir aktuāla problēma visos Latvijas novados. Tāpat šī iniciatīva nav vērsta tikai uz lielākajām Latvijas pilsētām. Tās tikai dod uzskatāmu piemēru uz kopējā fona, jo arī daudzās mazajās pašvaldībās vadība nav mainījusi kopš Padomju laikiem, jo bijušie (komiteju priekšsēdētāji) šobrīd turpina savu politisko karjeru kā pašvaldību priekšsēdētāji. Šeit var vainot lustrācijas procesa trūkumu pēc neatkarības atgūšanas. Šo problēmu var risināt, veicot regulāru vadības rotāciju, tā dodot iespēju ieplūst svaigām vēsmām pašvaldību politikā.

Aptaujājot ekspertus, atklājās nelāga situācija - cilvēki bija gatavi izteikt komentārus privāti, tomēr tie nevēlējās runāt publiski, jo šis ir sensitīvs temats daudzām ietekmīgām personām un politiķiem. Vienīgais uzrunātais eksperts, kas bija gatavs izteikt viedokli, bija Iveta Kažoka. Kažoka ir NVO PROVIDUS pētniece, kas specializējas labas pārvaldības un sabiedrības līdzdalības jautājumos kā Latvijas, tā Eiropas Savienības līmenī. Viņa izteica viedokli ka "ideja par amata termiņa ierobežošanu pašvaldību vadītājiem droši vien izsauks karstas diskusijas un polarizētus viedokļus - man simpātiska šķiet šīs idejas pamatā esošā doma, ka pašvaldībās jāveicina politiskā konkurence gan starp partijām, gan katrā partijā iekšēji. Amata termiņa ierobežojums pašvaldību vadītājiem var būt viens no līdzekļiem, kas palīdzētu varai atjaunoties tajās pašvaldībās, kur priekšsēdētāja amats desmitgadēm ir bijis tikai viena cilvēka rokās."

Mēs lūdzam sabiedrības atbalstu mūsu iniciatīvai un aicinām balsot Manas Balss mājas lapā ([links uz](#)), kā arī dalīties ar šo informāciju sociālajos tīklos un pievienoties mūsu Facebook grupai ([links](#)), lai sekotu līdzi jaunumiem!

Par autoriem – esam trīs studentu grupa kas iniciatīvas tēmu sāka pētīt kursa ietvaros. Sākot intervēt ekspertus un pētīt avotus, secinājām, ka šī ir nopietna problēma Latvijas pašvaldībās. Izvēlējamies rīkoties un iesniegt iniciatīvu Manā Balsī, cerot, ka ar šīs platformas palīdzību spēsim darīt Latviju demokrātiskāku.

Kontakti, lai sazinātos ar autoriem:

ar2pietiks@gmail.com

28161239 , 29194443

Mūsu Facebook lapa - <https://www.facebook.com/ar2pietiks/>

AR DIVIEM PIETIKS!